

KS. WŁODZIMIERZ BRÓŃSKI

POSŁUGA KAZNODZIEJSKA WE WSPÓLNOCIE PARAFIALNEJ

Pilną potrzebą naszych czasów jest nowa ewangelizacja¹ W Polsce w praktyce życia parafialnego jej realizacja sprowadza się głównie do głoszenia kazań przez kapłana. Prezbiterzy na mocy swej misji i święceń w sposób szczególny uczestniczą w prorockiej posłudze Chrystusa (DK 2–3). Zapomina się jednak o tym, że wszyscy wierzący i ochrzczeni w Kościele, mając udział w godności prorockiej Chrystusa, są odpowiedzialni za prawdę objawioną²

Zastanawiając się nad posługą kaznodziejską we wspólnocie parafialnej, obok omówienia jej kontekstu społeczno-kulturowego, należy niewątpliwie zwrócić uwagę na konieczność nieustannej odnowy modelu parafii i na potrzebę większego zaangażowania się świeckich³ w głoszenie słowa Bożego⁴ Nowa ewangelizacja jest zadaniem całego Kościoła.

Ks. dr WŁODZIMIERZ BRÓŃSKI – adiunkt Katedry Homiletyki w Instytucie Liturgiczno-Homiletycznym KUL, wykładowca teorii komunikacji i retoryki na Wydziale Teologii i na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL; adres do korespondencji: Al. Racławickie 14, 20-950 Lublin, Kolegium Jana Pawła II, tel. 445-39-37.

¹ Jan Paweł II w encyklice *Redemptoris missio* wyróżnia trzy typy ewangelizacji: ewangelizację misyjną lub misję *ad gentes*, skierowaną do tych, którzy jeszcze nie znają Chrystusa i Jego Ewangelii; ewangelizację duszpasterską, której adresatami są wierzący w Chrystusa i aktywni członkowie Kościoła; nową ewangelizację lub reewangelizację, która oznacza głoszenie Ewangelii kiedyś ochrzczonego, którzy jednak utracili „żywy sens wiary albo wprost nie uważają się już za członków Kościoła” J a n P a w e ł II. *Redemptoris missio* (07.12.1990). Watykan 1990 nr 33.

² J. T w a r d y. *Koncepcja pracy twórczej nad kazaniem*. Rzeszów 1998 s. 127.

³ Przez pojęcie „świeccy” rozumie się tutaj wiernych, którzy jako wcieleni przez chrzest w Chrystusa, ustanowieni jako Lud Boży, stawszy się na swój sposób uczestnikami kapłańskiej, prorockiej i królewskiej misji Chrystusa, ze swej strony sprawują właściwe całemu ludowi chrześcijańskiemu posłannictwo w Kościele i świecie (KK 31).

⁴ Terminów „przepowiadanie słowa Bożego”, „głoszenie słowa Bożego”, „posługa słowa” będziemy używać zamiennie. Ich rozumienie zostanie tutaj zacieśnione do treści, jaką zawiera w sobie tradycyjny termin „kaznodziejstwo”

1. KONTEKST SPOŁECZNO-KULTUROWY POSŁUGI KAZNODZIEJSKIEJ

Słowo Boże stanowi istotną treść przepowiadania, które w swej istocie jest słowem Bożym w słowie ludzkim⁵ Kaznodzieja posłany przez Kościół, kontynuując misję Chrystusa i apostołów, użycza temu słowu własnej mowy i je interpretuje⁶ Owa interpretacja nie zacieśnia się tylko do granic analizy naukowej. Interpretując słowo Boże, nawiązuje on do praktyki autorów natchnionych, w której teksty starsze były odczytywane na nowo we wspólnocie ludzi wierzących w świetle nowych warunków oraz adaptowane do nowej sytuacji, w jakiej żył lud Boży⁷

Kaznodziejstwo uobecnia Chrystusa i Jego dzieło zbawcze w kontekście współczesności. Ponieważ realizacja tej posługi jest uwarunkowana czasem, miejscem, kulturą itd., głosiciele Ewangelii muszą wciąż poszukiwać nowych dróg dotarcia do ludzi z niezmienną w swej treści Ewangelią⁸

W każdej epoce, także dzisiaj, kaznodziejstwo ma wiele problemów i otwartych pytań. Podstawowe pytanie brzmi: Jak w ramach wyznaczonych przez uniwersalne i niepodważalne zasady ucieleśniać Ewangelię w historycznej rzeczywistości każdej wspólnoty kościelnej?⁹

Schyłek XX w. był dla Polski okresem wielkich przemian cywilizacyjnych, które znalazły oddźwięk we wszystkich dziedzinach życia społeczeństwa i jednostki. Ich konsekwencją są liczne pozytywne i negatywne zjawiska w różnych płaszczyznach codziennego życia. Stanowią one kontekst i wyzwanie dla całej działalności Kościoła, w tym dla kaznodziejstwa, oraz określają możliwości urzeczywistniania się Kościoła i reagowania na narastające problemy duszpasterskie¹⁰

⁵ Zob. W. P r z y c z y n a. *Kazanie jako słowo Boże*. W: *Fenomen kazania*. Red. W. Przyczyna. Kraków 1994 s. 53-66.

⁶ Tamże s. 66.

⁷ Zob. L. A. S c h ö k e l. *Słowo natchnione*. Kraków 1983 s. 221-223, Z. G r z e g o r s k i. *W poszukiwaniu koncepcji przekazu słowa Bożego*. W: *Z teorii i praktyki głoszenia słowa Bożego*. Red. W. Wojdecki. Warszawa 1976 s. 290.

⁸ R. K a m i ń s k i. *Duszpasterstwo zwyczajne i nadzwyczajne*. W: Komisja Duszpasterstwa Ogólnego. Konferencja Episkopatu Polski. *Umiłować Chrystusa. Program duszpasterski na rok 2002/2003*. Katowice 2002 s. 439-442.

⁹ Zob. J a n P a w e ł II. *List apostolski „Novo millennio ineunte” (06.01.2001)*. Watykan 2001 nr 29.

¹⁰ R. K a m i ń s k i. *Wprowadzenie do teologii pastoralnej*. W: *Teologia pastoralna*. T. 1. Red. R. Kamiński. Lublin 2000 s. 18-19.

Kościół katolicki w Polsce działa dzisiaj w nowej sytuacji społeczno-politycznej, rozwijającej się demokracji. Gospodarka upaństwowiona i centralistyczna jest w trakcie procesów prywatyzacji i wolnego rynku. Powróciła wolność zrzeszeń i działania. Zniesiono także oficjalną cenzurę środków społecznego przekazu¹¹

Dokonujące się procesy skutkują zmianą miejsca i roli Kościoła w społeczeństwie oraz przemianami w religijności Polaków¹² W społeczeństwie polskim upowszechnia się pluralizm. Występuje w nim wielość i różnorodność, konkurencja i współzawodnictwo. Kościołowi katolickiemu, posiadającemu swoje wartości, normy, symbole, zasady postępowania, przysługuje prawo do działania jako jednej z sił społecznych. Dla zdecydowanej większości Polaków stanowi on jednak kluczowy element rzeczywistości polskiej¹³

Istotnym zadaniem kaznodziejstwa, jak i całej działalności Kościoła, jest zbawienie¹⁴ Społeczeństwo pluralistyczne nie faworyzuje przekazu chrześcijaństwa, ale utwierdza własne wartości, normy i style życia, które są neutralne lub wrogie doktrynie chrześcijańskiej. W Polsce wśród zjawisk hamujących bądź też niszczących chrześcijańskie przesłanie o zbawieniu trzeba wymienić między innymi: racjonalizm, subiektywizm, indywidualizm łączący się z hedonizmem, liberalizm oraz pragmatyzm w teorii i praktyce. Na naszej ziemi są również obecne różne odmiany ateizmu praktycznego, egzystencjalnego. Tego rodzaju ateizm przejawia się w postawie konsumpcjonizmu, nadmiernej pogoni za wartościami doczesnymi, obojętności na wartości religijne i moralne, otępieniu duchowym. Niebezpiecznymi zjawiskami są także prywatyzacja postaw moralnych, połączona z subiektywizacją wiary, oraz relatywizm dogmatyczny i moralny, cechujący się dowolnością w akceptowaniu

¹¹ A. A. N a p i ó r k o w s k i. *Teologia polska wobec wyzwań współczesności*. W: *Kościół w życiu publicznym. Teologia polska i europejska wobec nowych wyzwań*. T. 1. Wykłady i wprowadzenia do dyskusji grupowych. Red. K. Gózdź [i in.] Lublin 2004 s. 35.

¹² Zob. R. K a m i ń s k i. *Kościół wobec sekularyzacji*. W: Komisja Duszpasterska Episkopatu Polski. *Wierzę w Boga Ojca. Program duszpasterski na rok 1998/99*. Katowice 1998 s. 111-127; P. M a z a n k a. *Niektóre cechy współczesnego sekularyzmu*. „Homo Dei” 71:2001 nr 1 s. 24-34; J. M a r i a ń s k i. *Katolicyzm polski w perspektywie europejskiej: misja czy przystosowanie, czyli z jaką religijnością do Europy?* „Socjologia Religii” 2:2004 s. 51-84; t e n ż e. *Postawy społeczeństwa polskiego wobec religii*. „Ateneum Kapłańskie” (dalej: AK) 141:2003 z. 2-3 s. 219-235; K. R y c z a n. *Religijność Polaków w opinii duszpasterza*. Tamże s. 206-218.

¹³ R. K a m i ń s k i. *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym*. Lublin 1997 s. 13-38.

¹⁴ G. S i w e k. *Przepowiadanie słowa Bożego*. W: *Teologia pastoralna*. T. 2. Red. R. Kamiński. Lublin 2002 s. 149.

zasad etycznych¹⁵ Pojawia się również relatywizm religijny, wyrażający się w przekonaniu, że jedna religia ma taką samą wartość jak inna¹⁶

Dotychczasowe badania wskazują, że społeczeństwo polskie w znakomitej większości wierzące i praktykujące opowiada się za wartościami preferowanymi w zsekularyzowanym świecie. Wiara wielu katolików nie kształtuje ich postaw i zachowań codziennych. Pewne sfery życia człowieka wydają się poza oddziaływaniem religii i Kościoła¹⁷, a sytuację kulturową naszej Ojczyzny charakteryzuje zderzenie mentalności postkomunistycznej z wpływami Zachodu¹⁸

W obliczu agresji sekularyzacji, procesu neopogaństwa (życie w „nieobecności Boga”), dechrystianizacji – wielu różnych zagrożeń dla człowieka i jego wiary – potrzebna jest zdecydowana i odpowiadająca na potrzeby współczesnego czasu ewangelizacyjna działalność Kościoła w Polsce. Jan Paweł II po raz pierwszy wspominał o nowej ewangelizacji w swej homilii w Nowej Hucie w 1979 r., mówiąc: „Rozpoczęła się nowa ewangelizacja, jak gdyby druga, a przecież ta sama co pierwsza”¹⁹ Natomiast w Warszawie na zakończenie trzeciej pielgrzymki do Polski w dniu 14 czerwca 1987 r.²⁰ i czwar-

¹⁵ Zob. J. M a r i a ń s k i. *Indywidualizm religijny we współczesnym świecie wyzwaniem dla Kościoła*. W: *Communio w chrześcijańskiej refleksji o Kościele*. Red. A. Czaja, M. Marchewski. Lublin 2005 s. 13-40.

¹⁶ N a p i ó r k o w s k i, jw. s. 36-37.

¹⁷ J. M a r i a ń s k i. *Kościół w sytuacji przejścia od totalitaryzmu do demokracji*. „Collectanea Theologica” 63:1993 nr 4 s. 101.

¹⁸ K a m i ń s k i. *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym* s. 45-46. A. A. Napiórkowski stwierdza, że „jeszcze nie do końca wyzwoliliśmy się z postawy *homo sovieticus* [J. Tischner], a już zawładnęła nami mentalność *homo consumator (accumulator)* [...] uosabiające stare kompleksy cywilizacji zachodnioeuropejskiej, dziś się nasilające. Człowiek gromadzący (i to wszystko) – to synonim człowieka dobrobytu. Tym pojęciem można wyrazić etos człowieka nasyconego. Akumulacja stała się dla niego sposobem na życie. I w tym nadmiarze – nie tylko materialnym, ale i różnego rodzaju doznań psychicznych i duchowych – nie ma już miejsca na świat wartości transcendentalnych” N a p i ó r k o w s k i, jw. s. 36-37. Zob. A. L e w e k. *Nowa ewangelizacja w duchu Soboru Watykańskiego II*. T. 1. Katowice 1995 s. 141.

¹⁹ *Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski. Przemówienia. Dokumentacja*. Poznań 1979 s. 192.

²⁰ „Nie zapominajcie, że nasza własna polska Ojczyzna wciąż potrzebuje nowej ewangelizacji. Podobnie jak cała chrześcijańska Europa. Po setkach lat – i tysiącach – wciąż na nowo! Cała Europa stała się kontynentem nowego wielkiego wyzwania dla Ewangelii. I Polska też” *Trzecia pielgrzymka Jana Pawła II do Polski. Przemówienia. Dokumentacja*. Poznań 1987 s. 190.

tej pielgrzymki do Polski w dniu 9 czerwca 1991 roku²¹ powiedział, że Polska potrzebuje ewangelizacji podobnie jak inne kraje Europy. Zmienia się oblicze naszej ojczyzny, ale nie traci na aktualności wezwanie: „Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię” (Mk 16, 15)²² Nowa sytuacja życiowa i zmieniająca się wskutek przemian ludzka moralność, postępowanie itd. domagają się nowej ewangelizacji, która nie polega na głoszeniu „nowej Ewangelii”, na usuwaniu z Ewangelii tego, co wydaje się trudne do pogodzenia ze współczesną mentalnością, ale na głoszeniu Ewangelii z nowym zapalem, nowymi metodami i z zastosowaniem nowych środków wyrazu. Kaznodzieje wciąż czerpiąc z bogactwa, jakim jest Jezus Chrystus, winni poszukiwać odpowiedzi na odwieczne i wciąż nowe pytania, stawiane w kontekście tajemnicy ludzkiej egzystencji²³

Kaznodziejstwo w warunkach współczesnych polskich parafii, zmierzając nie tyle do ochrzczenia pogan, ile do nawrócenia ochrzczonych²⁴, musi wziąć pod uwagę nie tylko uwarunkowania życia i potrzeby wiernych, ale i odpowiedzieć na pytanie: jaki jest współczesny człowiek, jego osobowość, mentalność itd.? Jak mu mówić o Bogu?²⁵

Żyjemy w społeczeństwie medialnym, a medialne formy przekazu kształtują styl informowania²⁶ Poza tym rozwój techniki i wynikająca z niego cywilizacja techniczna kreują do pewnego stopnia nowy typ człowieka, dla którego technika stała się sposobem i strategią życia. W aspekcie wertykal-

²¹ „Wciąż mówimy o potrzebie nowej ewangelizacji. Po Soborze Watykańskim II zrodziła się ta świadomość, ta potrzeba nowej ewangelizacji starego przecież kontynentu, starych przecież społeczeństw, chrześcijańskich społeczeństw – jednak nowa ewangelizacja” *Czwarta pielgrzymka Ojca Świętego Jana Pawła II do Ojczyzny, 1-9 czerwca 1991. Bogu dziękujcie, ducha nie gościę*. Warszawa 1991 s. 334.

²² J. K u d a s i e w i c z. *Ewangelizacja Kościoła polskiego ad intra*. „Zeszyty Formacji Katechetów” 2:2002 nr 1 s. 6-7.

²³ Jan Paweł II w swoim przemówieniu inauguracyjnym obrady IV Konferencji Ogólnej Episkopatów Ameryki Łacińskiej w Santo Domingo (Dominikana, 12-28 października 1992), poświęconej tematowi „Nowa ewangelizacja, postęp człowieka, kultura chrześcijańska”, sprecyzował między innymi, czym jest ewangelizacja i czym nie jest. Zob. L e w e k, jw. s. 43-45.

²⁴ J. Ż y c i ń s k i. *Wizja nowej ewangelizacji w przestaniu II Specjalnego Synodu Biskupów Europy a obecne problemy duszpasterskie Kościoła w Polsce*. W: Komisja Duszpasterska Episkopatu Polski. *Nowa ewangelizacja u progu Trzeciego Tysiąclecia. Program duszpasterski na rok 2000/2001*. Katowice 2000 s. 46.

²⁵ Zob. M. K a l i n o w s k i. *Spółeczne uwarunkowania przepowiadania*. „Roczniki Teologiczne” (dalej: RT) 46:1999 z. 6 s. 131-148.

²⁶ E. G a r h a m m e r, B. S p i e l b e r g. „Niewidzialne postacie na ambonie” *Konteksty głoszącego słowo Boże*. „Przegląd Homiletyczny” 7:2003 s. 7-14.

nym technika, koncentrując się we wnętrzu człowieka, kształtuje osobowość ludzką, reorientuje mentalność człowieka, wpływa na postrzeganie *sacrum*, przewartościowuje normy etyczne i moralne²⁷

Dobrej realizacji kaznodziejstwa, które w ewangelizacji parafii odgrywa kluczową rolę, winno służyć nie tylko uwzględnianie uwarunkowań społeczno-kulturowych, ale i takie rozumienie Kościoła, a w konsekwencji parafii, które zapewniłoby posłudze słowa z jednej strony ciągłość i stałość, a z drugiej – dynamizm i żywotność. Z takim ujęciem spotykamy się w dokumentach Soboru Watykańskiego II.

2. POTRZEBA ZMIANY MODELU PARAFII

Refleksja teologiczna nad parafią zależy od sposobu rozumienia Kościoła. W tekstach Soboru Watykańskiego II centralne miejsce zajmuje pojęcie *communio*. Zdaniem W. Kaspera nie ma ono dokładnie określonego znaczenia. Z pewnością nie wyraża na pierwszym miejscu struktury Kościoła, ale oznacza jego istotę lub – jak mówi Sobór – jego tajemnicę, tzn. „transcendentną rzeczywistość zbawczą, która w widzialny sposób staje się jawna i oczywista”²⁸ Według Vaticanum II owa komunია Kościoła jest realizacją pierwotnej stwórczej wspólnoty z Bogiem. W sposób doskonały spełniła się ona w Jezusie Chrystusie i w swej istocie jest uczestnictwem w komunii trynitarniej. Przez Chrystusa w Duchu mamy przystęp do Ojca, aby w ten sposób stać się uczestnikami boskiej natury (DM 3). Istotą wspólnoty eklezjalnej jest przeto uczestnictwo w życiu Boga²⁹

Chrystus przez swoje wcielenie zjednoczył się z każdym człowiekiem i wysłużył nam życie. W Nim Bóg pojednał nas ze sobą i pomiędzy nami (KDK 22). To wszystko, co się rozpoczęło w Chrystusie, „postępuje dalej w zesłaniu Ducha Świętego i przez Niego dalej trwa w Kościele” (KK 48). W dniu Pięćdziesiątnicy drzwi Wieczernika zostały otwarte. Wyjście aposto-

²⁷ Charakterystyczne rysy osobowości i mentalności człowieka technicznego ukazuje M. F r i s c h. *Homo Faber*. Tłum. M. Krzywicka. Warszawa 1993.

²⁸ W. K a s p e r. *Kościół jako wspólnota. Refleksja nad eklezjologiczną ideą przewodnią Soboru Watykańskiego II*. „Communio” 6:1986 nr 4 s. 29. Zob. A. C z a j a. *Communio w eklezjologii Soboru Watykańskiego II i w dokumentach posoborowych*. W: *Communio w chrześcijańskiej refleksji o Kościele* s. 110-111.

²⁹ K a s p e r, jw. s. 30.

łów oznacza, że nastął czas Kościoła i czas Ducha Świętego, który będzie się teraz w sposób szczególny udzielać i permanentnie przypominać to, czego Jezus Chrystus nauczał, oraz prowadzić Kościół do poznania pełnej prawdy (DeV 4, 6, 22, 25). Jego mocą dokonuje się wciąż aktualizacja tych wydarzeń, zwłaszcza w ramach liturgii. Dzięki temu słowa i czyny Jezusa nie przemijają, ale zachowują swój charakter ponadczasowy, uniwersalny i skutkują zbawczo.

Kościół jest bosko-ludzką wspólnotą miłości, będącą dla wierzących codziennym zadaniem³⁰ Trwa dzięki współdziałaniu jego członków w życiu Trójjedynego Boga, w dobrach zbawienia, a buduje się i urzeczywistnia poprzez wspólnotowy udział w wierze w Ewangelię (Fm 6), przez wspólne sprawowanie sakramentów – szczególnie zaś Eucharystii (1 Kor 10, 16) i przez udział w potrzebach braci (Rz 15, 26; 2 Kor 8, 4; Hbr 13, 16). Więż chrześcijanina z Chrystusem stanowi istotę Kościoła i jest owocem jego czynnego udziału w liturgii i innych pomocach duchowych (DA 4).

Koniecznym należy zauważyć również fakt, że Ojcowie Soboru mówią o aktywnym uczestnictwie ludzi świeckich w życiu i działalności Kościoła na bazie ich uczestnictwa w funkcji Chrystusa-Kapłana, Proroka i Króla. Życie w komunii Kościoła domaga się od wiernych nie tylko czerpania ze środków zbawienia, ale i aktywnego włączenia się wszystkich wiernych w realizację funkcji Kościoła. Na skutek darmo uprzednio otrzymanego uczestnictwa w życiu Bożym wierni nie tylko mają współdziałanie w dobrach zbawienia, ale i w sposób aktywny uczestniczą w ich przekazywaniu dalej³¹

Nie ulega wątpliwości, że niejako umiejscowieniem Kościoła jest parafia (ChL 26; KL 42)³² Jest to wspólnota zbawcza, w której chrześcijanie mają poznawać i przeżywać nową komunie, jaka weszła w historię świata przez Jezusa Chrystusa. To On stanowi centrum tej komunii i jest niejako gwarantem jej trwania. Z Nim i w Nim wierzący mają tworzyć wspólnotę ożywioną przez Ducha Świętego³³ Owo zjednoczenie wierzących z Chrystusem w Du-

³⁰ W P r z y g o d a. *Istota i posłannictwo Kościoła*. W: *Teologia pastoralna*. T. 1 s. 126-129.

³¹ C z a j a, jw. s. 113-117.

³² „Parafia – według K. Rahnera – jest podstawowym urzeczywistnieniem Kościoła jako faktu” Cyt. za: J. M a j k a. *Socjologia parafii*. Lublin 1971 s. 15. Zob. także: W M i z i o ł e k. *Teologia parafii*. W: *W służbie ludowi Bożemu*. Red. B. Bejze. Poznań–Warszawa 1983 s. 363.

³³ K. M i s i a s z e k. *Kościół jako komunie w przekazywaniu katechetycznym*. W: *Communio w chrześcijańskiej refleksji o Kościele* s. 448.

chu Świętym w drodze do domu Ojca jest podstawowym celem wspólnoty parafialnej³⁴ Równocześnie z tak rozumianej komunii wszyscy chrześcijanie winni czerpać bodźce do duszpasterstwa.

Parafia jest wytworem Kościoła historycznego. Została ona powołana w określonych warunkach społeczno-kulturowych i wciąż podlega dziejowym przemianom, nie zmieniając jednak swojego celu teologicznego i pastoralnego. Pierwowzorem parafii jest pierwotna gmina chrześcijańska (Dz 2, 42-47; 4, 32), realizująca wszystkie funkcje, jakie spełniała późniejsza parafia³⁵

Po zakończeniu II wojny światowej miała miejsce ożywiona dyskusja na temat parafii. Swoje uwieńczenie znalazła ona w pismach K. Rahnera, odpie-rających ujęcie czysto jurydyczne i odkrywających na nowo parafię jako wspólnotę. Parafia jest bowiem instytucją i wspólnotą. Obydwa wymiary (instytucjonalny i wspólnotowy) tworzą jedną rzeczywistość parafialną. Dzięki dymensji instytucjonalnej parafia jest rzeczywistością widzialną, mającą swoją historię, włączoną w dzieje Kościoła i podległą prawom rozwoju. Wymiar wspólnotowy natomiast, zwany wewnętrznym i niewidzialnym, sprawia, że parafia jest wspólnotą wiary, kultu i miłości braterskiej. Obydwa aspekty parafii, chociaż teoretycznie zachowują swoją odrębność, w praktyce ściśle łączą się ze sobą, tworząc rzeczywistość parafialną, przy czym czynnik wewnętrzny nadaje parafii sens i decyduje o jej dynamizmie³⁶ Ujęcie jednostronne parafii prowadzi w konsekwencji do wielu błędów w praktyce duszpasterskiej.

Jan Paweł II w adhortacji apostolskiej *Ecclesia in Europa* stwierdza, że parafia nadal ma „do spełnienia i spełnia swoje niezbędne, bardzo aktualne posłannictwo w wymiarze duszpasterskim i eklezjalnym. Nadal potrafi ona dawać wiernym możliwość rzeczywistego prowadzenia życia chrześcijańskiego” (EiE 15). Funkcjonowanie parafii jest jednak ściśle związane ze specyficznymi potrzebami czasów współczesnych. Adekwatność duszpasterska domaga się nieustannej odnowy modelu parafii.

³⁴ W P r z y g o d a. *Parafia jako komunio*. „Dobry Pasterz” 2003 z. 28 s. 133.

³⁵ Funkcjonowanie parafii współczesnej jest zatem jej spuścizną historyczną. Zagadnienie to omawiają m.in.: R. K a m i ń s k i. *Parafia wspólnotą i instytucją. Aspekt historyczny*. RT 32:1985 z. 6 s. 15-35; P r z y g o d a. *Parafia jako komunio* s. 130-134; M a j k a, jw. s. 15.

³⁶ Z nauczania Soboru Watykańskiego II, a zwłaszcza z Kodeksu Prawa Kanonicznego wynika, że wymiar wspólnotowy parafii jest bardziej istotny od instytucjonalnego. Parafię jako całość stanowią jednak obydwie wymiary. Zob. R. K a m i ń s k i. *Parafia miejscem realizacji duszpasterstwa*. W: *Teologia pastoralna*. T. 2 s. 31; R. R a k. *Parafia-wspólnota i parafia-instytucja*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” (dalej: RTK) 32:1985 z. 6 s. 37-49.

Kościół jest wspólnotą ewangelizującą – tak brzmiał tytuł przemówienia Jana Pawła II do biskupów polskich, składających wizytę *ad limina* w 1993 roku. Papież, mówiąc o potrzebie ewangelizacji w Polsce, stwierdził, że jest ona niemożliwa bez czynnego zaangażowania się w nią ludzi świeckich, świadomych swojego powołania i misji w Kościele. Zadanie to jest powierzone nie tylko duchownym, ale wszystkim członkom Ludu Bożego. Powinna się ona dokonywać w grupach i poprzez grupy zwane w *Redemptoris missio* „kościelnymi wspólnotami podstawowymi” (RMi 51)³⁷ Wspólnoty te są znakiem żywotności Kościoła. Dzieląc parafię na mniejsze grupy, ożywiają ją i przemieniają, stając się jednocześnie narzędziem ewangelizacji i pierwszego przepowiadania³⁸

Parafia przyszłości to wspólnota małych wspólnot³⁹ Twierdzi się dzisiaj, że Kościół, a więc i parafię, przedstawia się przede wszystkim jako „ciało o silnej organizacji, ze skuteczną w swoich oddziaływaniach strukturą, lecz nie zawsze jako przestrzeń przeżywania komunii i braterstwa”⁴⁰ Według tekstów roboczych II Polskiego Synodu Plenarnego ogromna większość parafii w Polsce funkcjonuje jako struktury urzędowe. Parafia jawi się jako struktura, terytorium, budynek, w którym sprawuje się sakramenty przy minimalnym aktywnym udziale Ludu Bożego⁴¹ W tak rozumianej koncepcji parafii realizacja wezwania do nowej ewangelizacji jest przede wszystkim zadaniem kapłana.

³⁷ J a n P a w e ł II. *Kościół wspólnotą ewangelizującą. Przemówienie do I grupy biskupów polskich przybyłych z wizytą „ad limina apostolorum” (12.01.1993).* „L’Osservatore Romano” 1993 nr 2 s. 15-18.

³⁸ Zob. K u d a s i e w i c z, jw. s. 7-8; A. L. S z a f r a ń s k i. *Eklesjalny charakter małych grup religijnych.* RTK 32:1985 s. 79.

³⁹ *II Polski Synod Plenarny (1991-1999).* Poznań–Warszawa 2001 s. 22. O znaczeniu małych wspólnot dla urzeczywistniania wspólnoty Kościoła powszechnego i ich zadaniach piszą m.in.: R. F o r y c k i. *Duszpasterstwo małych wspólnot.* W: *W służbie ludowi Bożemu* s. 474-478; W P i w o w a r s k i. *Problemy duszpasterskie parafii terytorialnych.* RTK 32:1985 z. 6 s. 77; S z a f r a ń s k i, jw. s. 79-92; W P l u t a. *Wspólnota parafialna i jej wspólnoty apostołskie.* RTK 32:1985 z. 6 s. 93-98.

⁴⁰ E. A l b e r i c h. *Katecheza dzisiaj. Podręcznik katechetyki fundamentalnej.* Warszawa 2003 s. 55. W Miziołek stwierdza, że zasadnicze znaczenie w parafii ma jej nadprzyrodzona treść. Parafia jest przede wszystkim wspólnotą. Struktury natury administracyjnej mają służyć urzeczywistnianiu się nadprzyrodzonych wartości parafii. Są one ważne, gdyż wspierają i umożliwiają wzrost Królestwa Bożego w ludzkich duszach. Chociaż spełniają one swoje zadanie, to w praktyce na skutek dokonujących się w świecie przemian wymagają adaptacji. Do zadań duszpasterza należy utrzymanie wzajemnej równowagi pomiędzy tymi dwoma elementami parafii (instytucją i wspólnotą). M i z i o ł e k, jw. s. 365.

⁴¹ *II Polski Synod Plenarny. Teksty robocze.* Poznań–Warszawa 1991 s. 197-198.

Zdaniem W. Kaspera zasadniczą perspektywą dla Kościoła jest odnowa jego wymiaru misterium⁴² Istnieje potrzeba „tworzenia nowych form życia wspólnotowego, przeważnie małych, na miarę człowieka, oraz potrzeb realizacji soborowej koncepcji Kościoła jako wspólnoty braterskiej”⁴³ Potrzeba odnowy eklezjalnej zawarta w pojęciu nowej ewangelizacji, oprócz docenienia struktur wspólnotowych, domaga się także intensyfikacji form i zakresu formacji dorosłych katolików oraz odnowy struktury parafii⁴⁴

Wierni świeccy są rzeczywistymi podmiotami w życiu parafii. Zakłada to zarówno ze strony świeckich, jak i duchownych potrzebę zmian w sposobie myślenia o parafii i we wzajemnych relacjach jej członków⁴⁵ Każdy członek tej wspólnoty jest odpowiedzialny za realizację podstawowych funkcji Kościoła, w tym również za kaznodziejstwo.

3. PARAFIA PODMIOTEM I ADRESATEM KAZNODZIEJSTWA⁴⁶

„Posłannictwo Kościoła zmierza do zbawienia ludzi, które się ma osiągnąć przez wiarę w Chrystusa i Jego Łaskę [...] Dokonuje się głównie przez posługę słowa i sakramentów” (DA 6). Parafia jako część Ludu Bożego uczestniczy w funkcjach i zadaniach Kościoła, który na pierwszym miejscu stawia głoszenie słowa Bożego. Wiara rodzi się ze słuchania słowa Bożego: „Jakże mieli uwierzyć w tego, którego nie usłyszeli? Jakże mieli usłyszeć, gdy im nikt nie głosił?” (Rz 10, 14). Duch Święty, obecny w słowie Bożym głoszonym w Kościele, jest Źródłem i Dawcą życia (DeV 10). Dzięki temu głoszone słowo Boże rodzi wiarę i gromadzi wspólnotę wierzących.

⁴² K a s p e r, jw. s. 31.

⁴³ Tamże.

⁴⁴ K. P ó ł t o r a k. *Pedagogika pastoralna. Nowe inspiracje duszpasterskie*. „Teologia Praktyczna” 2:2001 s. 71.

⁴⁵ J a n P a w e ł II. *Kościół wspólnotą ewangelizującą* s. 16.

⁴⁶ Adresatem, czyli słuchaczem słowa Bożego, jest Kościół, tak jak cały Kościół jest jego podmiotem. Stąd w niniejszym artykule, posługując się sformułowaniem „parafia podmiotem i adresatem kaznodziejstwa”, mamy na uwadze fakt, że w parafii jest obecne misterium Kościoła.

Chrystusowy nakaz głoszenia Ewangelii stanowi rację istnienia Kościoła⁴⁷ Podobnie jak nie ma Kościoła bez wiary, tak też nie będzie wspólnoty parafialnej bez przepowiadania słowa Bożego⁴⁸ Parafia jest stałym i naturalnym miejscem głoszenia słowa Bożego, budzenia i dojrzewiania wiary, a przepowiadanie słowa Bożego jest jej istotną funkcją i pierwszym zadaniem⁴⁹ Tutaj prawda Boża jest głoszona, a urzeczywistniając się poprzez swój związek z kulturą lokalną, jest rozumnie przyjmowana. W parafii dokonuje się prawdziwy kontakt człowieka z Kościołem i jego wychowywanie do wiary i życia we wspólnocie wierzących⁵⁰

Misja głoszenia słowa Bożego została powierzona całemu Kościołowi: duchownym i wiernym świeckim. Odpowiedzialność za głoszenie słowa Bożego spoczywa zatem nie tylko na tych, którzy z upoważnienia Kościoła podejmują się tej misji, ale i na wszystkich członkach Ludu Bożego⁵¹, bowiem „Każdy ma jakiś, chociaż różny, udział w zadaniu przepowiadania”⁵²

Podstawowy obowiązek głoszenia słowa Bożego spoczywa na kapłanie (DK 4; DA 10; KPK §762)⁵³ Nie jest on samoistnym podmiotem kazno-

⁴⁷ J a n P a w e ł II. *Kościół wspólnotą ewangelizującą* s. 15.

⁴⁸ R a k, jw. s. 47-48.

⁴⁹ P a w e ł VI. *Mitość Kościoła lokalnego. Przemówienie na śródowej audiencji ogólnej (18.08.1976)*. „Wiadomości Diecezjalne Podlaskie” 46:1977 nr 8-9 s. 245. Zob. F. K l o s t e r m a n n. *Die Gemeinde Christi. Prinzipien. Formen. Dienste*. Augsburg 1972 s. 119-128; G. Ś l ę z a k. *Współodpowiedzialność świeckich za Kościół poprzez diecezję i parafię*. „Częstochowskie Studia Teologiczne” (dalej: CzST) 8:1980 s. 205-212; K a m i ń s k i. *Parafia miejscem realizacji duszpasterstwa* s. 33.

⁵⁰ Zob. R. K a m i ń s k i. *Przynależność do parafii – wspólnoty wiary w nauczaniu Kościoła współczesnego*. RT 33:1986 z. 6 s. 21-22; Cz. T o m c z y k. *Parafia – Ludem Bożym*. CzST 8:1980 s. 219-226. Głoszenie słowa jest mocą Bożą ku zbawieniu każdego wierzącego (Rz 1, 16), urzeczywistnionemu raz na zawsze w Chrystusie oraz środkiem przekazywania łaski (KGS 26). Zdaniem F. X. Arnolda wynika to z faktu właściwego rozumienia biblijnego pojęcia słowa, które obok momentu racjonalnego i poznawczego zawiera także swój wymiar dynamiczny i woluntarystyczny. Jest ono nie tyle oznajmieniem pewnego stanu rzeczy, ile objawieniem woli Bożej, a jego cechą charakterystyczną jest moc twórcza.

⁵¹ Wierni świeccy „Mogą być też powoływani na współpracowników biskupa i prezbiterów w wykonywaniu posługi słowa” (KPK 759). Zagadnienie to szerzej omawia J. D y d u c h. *Misja przepowiadania w powszechnym prawodawstwie kościelnym*. W: *Sługa Słowa*. Red. W Przczyzna. Kraków 1997 s. 23-35. Zob. także: J. K a l i n o w s k a. *Miejsce świeckich w Kościele*. CzST 8:1980 s. 161-168; T w a r d y, jw. s. 153.

⁵² Z. A d a m e k. *Homiletyka*. Tarnów 1992 s. 89.

⁵³ Zob. J. G r ę ź l i k o w s k i. *Posługa proboszcza w parafii*. AK 134:2000 z. 2 s. 246-248.

dziejstwa; jest nim w ścisłej łączności z Chrystusem i Kościołem⁵⁴ Nie wypełnia on jednak tej funkcji dla parafii i przed parafią, lecz wewnątrz niej i z nią⁵⁵ Jako urzędowy głosiciel słowa Bożego posłany przez Kościół „stoi” przed parafią i jest dla niej. Natomiast w perspektywie teologicznej jest on, tak jak pozostali członkowie wspólnoty parafialnej, słuchaczem słowa Bożego⁵⁶

Nie tylko kapłan, ale i każdy chrześcijanin zobowiązany jest darowaną wiarę przekazywać dalej. Tak samo cała parafia wezwana jest do przepowiadania i świadectwa wiary⁵⁷ Stąd świeccy we właściwy sobie sposób winni współpracować z kapłanem w zakresie przepowiadania⁵⁸ Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. dopuszcza ich do uczestnictwa w posłudze słowa (KPK § 759).

Czynnej postawy świeckich oczekuje się nie tylko w procesie wychowania i przekazywania wiary dzieciom w rodzinie oraz bycia świadkami w środowiskach, do których kapłan nie ma dostępu, ale także w procesie przygotowania kazania⁵⁹ Parafia jako wspólnota wiary może pomóc kaznodziei odejść od indywidualnej pracy nad kazaniem i pomóc uzyskać dostęp zarówno do wewnętrznego świata słuchaczy, jak i do ich problemów egzystencjalnych. Jest to ważne, gdyż w rozmowach na temat głoszonych kazań ludzie stwierdzają, że kaznodzieja mówi za mało o ich problemach lub też mówi kazanie tak naprawdę do tych, których w kościele nie ma. „Konieczna jest [...] duszpasterska wrażliwość kaznodziei na problemy niepokojące ludzi naszych czasów oraz na proponowane rozwiązania” (KGS s. 33).

Kaznodzieja nie może zapomnieć o potencjalnych słuchaczach kazania⁶⁰

⁵⁴ A. L e w e k. *Podstawy teologiczne postannictwa kaznodziei*. W: *Sługa Słowa* s. 15-16.

⁵⁵ R. Z e r f a s s. *Od perykopy do homilii*. Kraków 1995 s. 28. Zob. t e n ż e. *Predigt im Prozeß Gemeinde*. W: *Mit der Gemeinde Predigen*. Red. R. Zerfaß. Gütersloch 1982 s. 30-49; K. M ü l l e r. *Homiletyka na trudne czasy*. Kraków 2003 s. 251-252.

⁵⁶ M ü l l e r, jw. s. 251.

⁵⁷ Zob. R. K a m i ń s k i. *Funkcje tradycyjne i nowe parafii terytorialnej*. RTK 32:1985 z. 6 s. 57; S. B a r e ł a. *Teologiczne podstawy synodu*. CzST 8:1980 s. 33-34.

⁵⁸ O niezastąpionej roli świeckich w głoszeniu Ewangelii mówi J a n P a w e ł II. *Adhortacja apostołska „Ecclesia in Europa”* (28.06.2003). Watykan 2003 nr 41. Należy także podkreślić, że poczucie odpowiedzialności laikatu za losy słowa Bożego w niczym nie umniejsza roli kapłana, nie zastępuje go, lecz przyczynia się do większej skuteczności przepowiadania. Zob. J. C h o w a ń c z a k. *Miejsce kapłana w Kościele*. W: *W służbie ludowi Bożemu* s. 549-550.

⁵⁹ Określenia: kazanie i homilie są używane zamiennie jako formy przepowiadania słowa Bożego.

⁶⁰ Kapłan-kaznodzieja reprezentuje Chrystusa i Kościół, który jest podstawowym sakra-

Obiektywne zdarzenia zbawcze mają stawać się przecież udziałem wszystkich wyznawców Chrystusa⁶¹ Słuchacz kazania nie jest potrzebny kaznodziei po to, aby mu tylko coś przekazać. Najpierw kaznodzieja powinien go słuchać. W ten sposób przeżyje spotkanie z innymi ludźmi, które może pogłębić jego wrażliwość na ich sytuację i problemy oraz uzdolnić go do mówienia do nich. Słowo Boże mieszka w życiowym doświadczeniu słuchaczy.

Homilia jako szczególna forma przepowiadania w ramach liturgii zarezerwowana jest dla kapłana (KPK 767 § 1). Ze swej istoty jest ona dialogiem, przyjacielską rozmową, a nie monologiem kaznodziei. Parafia, w której „ksiądz działa w sposób arbitralny, w której wszystkie czynne posługi: liturgiczna, wychowawcza, socjalna znajdują się w ręku duchowieństwa i zakonników czy zakonnic, i w której świeccy nie czynią nic więcej poza uczestnictwem we Mszy św. i przyjmowaniem sakramentów, nie stanowi już więcej normy”⁶² W parafii, w której Kościół ukazuje się jako wspólnota ludzi wierzących, zjednoczonych mocą słowa Bożego, liturgii i codziennej miłości, przepowiadanie słowa Bożego w taki sposób, jakby tylko kaznodzieja miał dostęp do prawdy i wiedział, co jest najlepsze dla wspólnoty – nie zostanie przyjęte albo będzie napotykać na duże problemy⁶³

W kaznodziejским przepowiadaniu Bóg działa przez ludzi. Swoje słowo kieruje poprzez kaznodzieję do konkretnego słuchacza. Współtwórcami kazania są zatem kaznodzieja i wspólnota parafialna. Kaznodzieja posłany przez Kościół wpływa na to, jakie treści pojawią się w kazaniu. Ważne jest zatem, jak on rozumie nie tylko tekst biblijny, ale i powierzoną mu wspólnotę parafialną, której ma proklamować autentyczne słowo Boga⁶⁴ Obecność i czyn-

mentem Chrystusa. To wspólnota Kościoła przez swoich biskupów powołała go do posługi prezbiteratu w Kościele i posłała do głoszenia słowa Bożego w konkretnej parafii. Mając świadomość swej reprezentatywnej roli powinien głosić Ewangelię w sposób wskazujący na znajomość tych, do których przemawia i z którymi się utożsamia. Wspólnota parafialna winna współpracować z nim w głoszeniu słowa Bożego na wzór owym mężczyzn i kobiet, którzy spieszyli z pomocą św. Pawłowi (DA 10). Zob. Ś l ę z a k, jw. s. 205-227.

⁶¹ M. R u s e c k i. *Teologiczne podstawy duszpasterstwa*. W: *Teologia pastoralna*. T. 1 s. 293.

⁶² Komisja do spraw Życia i Posługi Kapłanów przy Krajowej Konferencji Biskupów Katolickich USA. „*Dziś spełniły się słowa Pisma, któreście słyszeli*” *Homilia w niedzielnym zgromadzeniu wiernych*. Waszyngton 1982. W: H. S l a w i Ń s k i. „*Dziś spełniły się słowa Pisma...*” *Homilia w niedzielnym zgromadzeniu wiernych*. Włocławek 2002 s. 65.

⁶³ Tamże.

⁶⁴ Jak kaznodzieja rozumie tekst biblijny i wspólnotę parafialną zależy od tego, jakie doświadczenie świata, ludzi i siebie samego ma kaznodzieja. H. K ö l l e r m a n n. *Hilfen zum Verstehen unserer Zuhörer*. „*Predigtstudien*” 5:1970 z. 1 s. 18.

ny udział parafian w przygotowaniu kazania, szczególnie przez pracę w grupach i inne formy rozmów kaznodziei ze słuchaczami, zarówno na etapie przygotowywania kazania, jak i po jego wygłoszeniu, sprawia, że znajomość sytuacji egzystencjalnej pozwala kaznodziei we właściwy sposób aktualizować kerygmat biblijny i rozwijać dialog ze słuchaczami kazania. „Nie można zresztą mówić o poważnym przygotowaniu kazania bez myślenia o słuchaczach i uwzględniania ich aktualnej sytuacji życiowej, gdy stanowi ona niejako wyzwanie dla kaznodziei”⁶⁵

Reasumując, należy stwierdzić, że parafia ze swej natury jest ukierunkowana na ewangelizację, a kaznodziejstwo odgrywa kluczową rolę w realizacji owego wyzwania. Brak właściwego rozumienia Kościoła, parafii, kaznodziejstwa przez niektórych duchownych i świeckich jest chyba wciąż podstawową przeszkodą utrudniającą zasiew Bożego słowa z ambony. Równocześnie jest to wezwanie do większej współpracy ze sobą wszystkich kształtujących przyszłych kaznodziejów w seminariach duchownych, jak i odpowiedzialnych za stałą formację głosicieli słowa Bożego oraz do roztropnego i cierpliwego niwelowania istniejącej asymetrii w wizji duchownych i świeckich, ujawniającej się w klerykalizacji Kościoła⁶⁶ Parafie winny się przeobrazić z jednostek tylko administracyjnych w dynamiczne wspólnoty ewangelizacyjne, w których zarówno prezbiterzy, jak i świeccy będą przejęci duchem misyjnym.

Niezależnie od owego „rozumienia” wszyscy musimy sobie także na nowo uświadomić, że kaznodzieja jest człowiekiem działającym przy szczególnej asystencji Ducha Świętego, o którą powinien prosić w modlitwie poprzedzającej kazanie zarówno on sam, jak i słuchające go zgromadzenie. Przykładem takiego charyzmatycznego mówcy był Orygenes, o którym jeden ze znanych uczniów, św. Grzegorz Cudotwórca, w następujący sposób napisał w mowie pochwalnej na jego cześć:

Jestem głęboko przekonany, że mistrz nasz pełnił swą funkcję natchniony przez Ducha Bożego. Wszak interpretatorzy proroków potrzebują tej samej mocy, co sami prorocy; nikt nie potrafi zrozumieć proroka, jeśli mu daru zrozumienia nie udzieli ten sam Duch, który prorokował [...] Otóż ten właśnie dar rozumienia tajemnic posiadał nasz mistrz, powołany przez niebiosa do pełnienia szczytnej funkcji interpretatora słów Bożych wobec ludzi, interpretatora rozumiejącego to, co wypowiedział Bóg w swym Boskim języku i potrafiącego przekładać mowę Bożą na zrozumiałą dla ludzi mowę ludzką⁶⁷

⁶⁵ T w a r d y, jw. s. 128.

⁶⁶ N a p i ó r k o w s k i, jw. s. 47-48.

⁶⁷ G r e g o r i u s T h a u m a t u r g u s. *In Origenem oratio panegyrica*. Tłum. M. Michalski. W: *Antologia literatury patrystycznej*. T. 1. Warszawa 1975 s. 425.

Kaznodzieja powinien być więc z jednej strony osobą modlącą się, charyzmatyczną, zdolną zarówno do głębokiego wnikania w sens słowa Bożego, jak i do nawiązywania kontaktu z odbiorcami oraz umiejętnego przekazywania im przemyślanych treści. Musi to być z drugiej strony człowiek wytężonej pracy nad przygotowaniem homilii i kazań, a także nad kształtowaniem w sobie postaw, które głosi⁶⁸ W perspektywie nowej ewangelizacji koniecznie powinien on rozwijać u wiernych przekonanie, że zostali przez Boga powołani do naśladowania Chrystusa i osobistej współpracy z posłannictwem Kościoła (KGS s. 29-30).

Wszędzie tam, gdzie jest czytane i głoszone słowo Boże, tam działa łaska Ducha Świętego, pozwalająca zrozumieć naukę Chrystusa. Z Jego inspiracji winien czerpać nie tylko kaznodzieja, ale każdy członek parafialnej wspólnoty⁶⁹ W przeciwnym razie samo narzekanie świeckich na kaznodziejstwo i pokazywanie jego braków na nic się nie przyda.

BIBLIOGRAFIA

- N e m b a c h U.: Predigen heute – ein Handbuch. Stuttgart–Berlin–Köln: Verlag W Kohlhammer 1996.
- P ł u s a S.: Das Predigtgespräch als Ort des lebendigen Lernens. Würzburg: Echter Verlag 2002.
- T o f f l e r A. i H.: Budowa nowej cywilizacji. Poznań: Zysk i S-ka 1995.
- Z e r f a s s R.: Der Anteil der Laien an der Predigt. W: Die Fremdsprache der Predigt. Düsseldorf: Patmos Verlag 1970 s. 71-88.

THE PREACHER'S SERVICE IN THE PARISH COMMUNITY

S u m m a r y

New evangelization is urgently needed in our times. In Poland, in the practice of the parish life it is reduced to the priest's preaching sermons. However, life in the Church communion

⁶⁸ E. S t a n i e k. *Koncepcja homilii patrystycznej*. „Vox Patrum” 23:2003 nr 7 s. 30.

⁶⁹ Zob. T w a r d y, jw. s. 131-153.

requires that the faithful actively join the preacher's service. Polish parish communities should be transformed from purely administrative units into dynamic evangelization communities in which both presbyters and lay people will take to heart the missionary spirit.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: parafia, kaznodzieja, słuchacz słowa Bożego, kaznodziejstwo, ewangelizacja.

Key words: parish, preacher, listener to God's Word, preaching, evangelization.